

KMP.573.49.2014.KG

**Raport przedstawicieli Krajowego Mechanizmu Prewencji
z wizytacji Młodzieżowego Ośrodka Wychowawczego w Wojnowie**

1. Wprowadzenie

Na podstawie artykułu 19 *Protokołu fakultatywnego do Konwencji w sprawie zakazu stosowania tortur oraz innego okrutnego, niehumanitarnego lub poniżającego traktowania albo karania*, przyjętego przez Zgromadzenie Ogólne Narodów Zjednoczonych w Nowym Jorku dnia 18 grudnia 2002 r. (Dz. U. z 2007 r. Nr 30, poz. 192, zwanego dalej OPCAT) oraz działając na wniosek Rzecznika Praw Obywatelskich, w dniu 8 grudnia 2014 r., do Młodzieżowego Ośrodka Wychowawczego w Wojnowie (zwanego dalej: Ośrodkiem, placówką lub MOW), udali się przedstawiciele Zespołu „Krajowy Mechanizm Prewencji” (dalej: KMP, Mechanizm): Magdalena Filipiak (psycholog, prawnik), Przemysław Kazimirski (prawnik) oraz Karolina Goral (pedagog resocjalizacyjny).

Celem wizytacji zapobiegawczej przedstawicieli Mechanizmu było sprawdzenie na miejscu sposobu przestrzegania praw nieletnich, dokonując oceny pod względem ich ochrony przed torturami oraz innym niehumanitarnym lub poniżającym traktowaniem albo karaniem.

Przeprowadzone czynności polegały na:

- rozmowie na temat funkcjonowania placówki z Małgorzatą Danielak-Chomać - dyrektorem MOW i Bartoszem Smolińskim - wicedyrektorem;
- oglądzie wszystkich pomieszczeń Ośrodka, w tym sprawdzeniu stanu wyposażenia pokoi dla wychowanków, siłowni, sal lekcyjnych, sanitariatów, świetlicy;
- przeprowadzeniu rozmów indywidualnych z losowo wybranymi wychowankami Ośrodka.
- analizie m. in. akt osobowych wychowanków, indywidualnych planów edukacyjno-terapeutycznych (IPET), dzienników zajęć wychowawczych, dokumentacji pedagoga i psychologa;

W czasie wizytacji wykonano dokumentację fotograficzną.

Po zakończonych czynnościach przedstawiciele KMP poinformowali zastępcę dyrektora o poczynionych w ich trakcie ustaleniach a także wysłuchali jego uwag i wyjaśnień.

Po zakończeniu wizytacji analizie poddano dodatkowe dokumenty dotyczące funkcjonowania MOW.

2. Informacje ogólne

Wizytowany przez przedstawicieli Krajowego Mechanizmu Prewencji Ośrodek jest funkcjonującą całodobowo, niepubliczną placówką resocjalizacyjną, przeznaczoną dla chłopców niedostosowanych społecznie. Organem prowadzącym jest Educatio Sp. z o. o., zaś nadzór pedagogiczny nad jego działalnością sprawuje Mazowiecki Kurator Oświaty. Placówka rozpoczęła swą działalność z dniem 1 września 2013 r.

Ośrodek dysponuje 48 miejscami. W dniu wizytacji w placówce przebywało 38 wychowanków. Ponadto 2 chłopców było na przepustce, dwie osoby na „niepowrotach” i jeden wychowanek na zwolnieniu lekarskim.

3. Personel

Ośrodek zatrudnia łącznie 22 pracowników pedagogicznych, w tym należy wymienić: dyrektora i jego zastępcę, 5 wychowawców, 12 nauczycieli, psychologa, pedagoga, logopedę. Wszyscy pracownicy MOW posiadają przygotowanie pedagogiczne lub resocjalizacyjne. Ponadto niektórzy ukończyli dodatkowe kursy np. Trening Zastępowania Agresji bądź też są instruktorami w danej dyscyplinie sportowej np. sztukach walki.

Dyżur nocny sprawowany jest przez dwie osoby: wychowawcę i opiekuna nocnego.

Z informacji przekazanej przez wicedyrektora placówki wynika, że personel pedagogiczny w 2014 r. uczestniczył w następujących szkoleniach: z zakresu udzielania pierwszej pomocy przedmedycznej, profilaktyki uzależnień i zapobiegania agresji oraz „Bezpieczeństwo osobiste pracowników resocjalizacji – Swat Consulting” i „Jak budować pozytywne relacje z wychowankiem”.

Mając na uwadze początkowy okres działalności placówki, warto podkreślić istotę szkoleń dla kadry, w tym m.in. szkoleń mających na celu wskazanie metod kształtowania właściwej pracy zespołowej, wprowadzanie do pracy twórczej resocjalizacji, postępowania z wychowankiem agresywnym. Ponadto przedstawiciele Krajowego Mechanizmu Prewencji uważają, że niemniej pożądanym z punktu widzenia wykonywania obowiązków zawodowych przez pracowników Ośrodka wobec ich podopiecznych, byłoby także zapewnienie szkoleń z zakresu ochrony praw dziecka w prawie międzynarodowym i krajowym, na które wskazuje

reguła 85 Reguł Narodów Zjednoczonych Dotyczących Ochrony Nieletnich Pozbawionych Wolności (Rezolucja Zgromadzenia Ogólnego 45/113) (dalej: Reguły hawańskie) stanowiąca, iż *Personelowi pracującemu z nieletnimi pozbawionymi wolności, umożliwia się systematyczne szkolenia z zakresu wiedzy i umiejętności zawodowych, w szczególności z psychologii dziecka, pracy socjalnej i wychowawczej z dzieckiem, a także międzynarodowych standardów i norm dotyczących praw człowieka i praw dziecka.*

Dodać należy, że zgodnie z informacją udzieloną podczas wizytacji przez dyrektora placówki, w 2013 r. oraz w roku bieżącym (do dnia wizytacji) nie były prowadzone postępowania dyscyplinarne czy karne wobec pracowników MOW. Nie składano również żadnych skarg na personel placówki.

4. Traktowanie

Atmosfera panująca w placówce w ocenie wizytujących jest bardzo dobra. W rozmowach indywidualnych chłopcy podkreślali, że mają dobry kontakt zarówno z kadrami nauczycielską, jak i wychowawczą. Pozytywnie wypowiadali się na temat ich pracy. Wszyscy potrafili wskazać osobę wśród personelu, do której mają zaufanie i mogą się do niej zwrócić w sytuacji wystąpienia jakiegoś problemu.

Wątpliwości wizytujących wzbudziło jednak kilka kwestii. Zgodnie z relacją dyrektora i jego zastępcy wobec wychowanków, których odbiera się z policyjnej izby dziecka na czas transportu do Ośrodka stosuje się kajdanki. Wizytujący podkreślają, iż stosowanie powyższego środka przymusu bezpośredniego jest niedopuszczalne. Zgodnie z obowiązującymi przepisami wobec nieletnich w młodzieżowych ośrodkach wychowawczych można zastosować wyłącznie siłę fizyczną - art. 95a. § 1. ustawy z dnia 26 października 1982 r. o postępowaniu w sprawach nieletnich (Dz. U. z 2010 r. Nr 33, poz. 178 ze zm., dalej: u.p.n.) *W razie bezskuteczności środków oddziaływania psychologiczno-pedagogicznego, w przypadkach, o których mowa w art. 11 pkt 1-3, 6, 8, 10 i 12-14 ustawy z dnia 24 maja 2013 r. o środkach przymusu bezpośredniego i broni palnej (Dz. U. poz. 628 i 1165 oraz z 2014 r. poz. 24), wobec nieletniego umieszczonego w zakładzie poprawczym, schronisku dla nieletnich lub młodzieżowym ośrodku wychowawczym **można użyć środka przymusu bezpośredniego w postaci siły fizycznej.***

Podczas podsumowania wizytujący wskazali, iż należy natychmiast wyeliminować tę praktykę, a w sytuacji obawy ucieczki wychowanka bądź napaści ze jego strony należy zwiększyć i odpowiednio dobrać skład osobowy zespołu odbierającego nieletniego z izby

dziecka. Ponadto warto zauważyć, iż procedura zastosowania środków przymusu bezpośredniego opracowana w MOW oparta jest na nieaktualnych przepisach prawa.

Kolejną kwestią jest poddawanie wychowanków kontroli osobistej. Dyrektor podkreśliła, iż pracownicy MOW nie przeprowadzają kontroli osobistej, a wyłącznie pobieżne przeszukanie i sprawdzenie czy wychowanek nie ma przy sobie niebezpiecznych przedmiotów. Jeden z chłopców podał natomiast, iż po powrocie z przepustki został zobowiązany przez wychowawcę do rozebrania się do bielizny. Wizytujący podkreślają, iż pracownicy MOW nie mają uprawnień do przeprowadzania kontroli osobistych. Jako czynność znacznie ingerująca w sferę prywatności powinna zostać uregulowana w akcie prawnym rangi ustawy. Przedstawiciele KMP zalecają zatem przypomnienie wychowawcom o braku ww. uprawnień i wyeliminowanie tego typu działań.

Z informacji udzielonych wizytującym przez dyrektora wynika również, że w sytuacjach związanych z podejrzeniem pozostawiania wychowanka w stanie nietrzeźwości alkoholowej lub pod wpływem środków psychoaktywnych do Ośrodka wzywana jest Policja w celu przeprowadzenia narkotestów bądź badania alkomatem. Podczas rozmów indywidualnych niektórzy wychowankowie podali jednakże, iż testy na obecność środków psychoaktywnych wykonywał wychowawca. Przedstawiciele Krajowego Mechanizmu Prewencji pragną podkreślić w tym miejscu, że obowiązujące regulacje prawne nie dają możliwości innej osobie niż kurator sądowy sprawujący nadzór nad nieletnim, zobowiązania nieletniego do poddania się badaniu w celu ustalenia w jego organizmie obecności alkoholu lub innego środka użytego w celu wprowadzenia się w stan odurzenia (art. 70b u.p.n.). Należy więc uznać, że personel placówki nie ma prawa zobowiązania podopiecznych do poddania się takim badaniom. Wskazane wyżej przepisy u.p.n. nie wprowadzają również zastrzeżenia, że krąg podmiotów uprawnionych do przeprowadzania testów na obecność substancji odurzających mógłby ulec rozszerzeniu na podstawie zgody rodziców/opiekunów prawnych czy też samego wychowanka. Odmienną kwestią jest przeprowadzenie badań na obecność w organizmie środków odurzających przez lekarzy. Lekarz jako osoba uprawniona do wykonywania m.in. badań, zabiegów medycznych i diagnostycznych, zgodnie z art. 32 ust. 2 i 4 ustawy z dnia 5 grudnia 1996 r. *o zawodzie lekarza i lekarza dentystry* (Dz. U. z 2011 r. Nr 277, poz. 1634 j.t.) może wykonać badania za zgodą pacjenta. Jeśli pacjentem jest osoba małoletnia, każdorazowo niezbędna jest zgoda przedstawiciela ustawowego, a w przypadku nieletniego powyżej 16 roku życia konieczna jest również jego zgoda. Na zlecenie lekarza badanie na obecność w organizmie środków odurzających może przeprowadzić również pielęgniarka. Podsumowując, w obecnym stanie prawnym przedstawiciele KMP zalecają

wyeliminowanie praktyki wykonywania testów na obecność substancji odurzających przez personel MOW oraz korzystanie w tym zakresie z pomocy lekarza lub pielęgniarki.

5. Dyscyplinowanie

W wizytowanej placówce obowiązuje sześciostopniowa skala ocen z zachowania, których zasady przyznawania określone zostały w Regulaminie MOW. Ponadto w rozdziale VII Regulaminu wskazano kryteria kar. Analiza tego dokumentu ujawniła kilka nieprawidłowości w zakresie dyscyplinowania:

- W myśl przepisu § 7 rozporządzenia Ministra Edukacji Narodowej z dnia 27 grudnia 2011 r. w *sprawie szczegółowych zasad kierowania, przyjmowania, przenoszenia, zwalniania i pobytu nieletnich w młodzieżowym ośrodku wychowawczym* (Dz. U. z 2011 r. Nr 296, poz. 1755) przeniesienie nieletniego do innego ośrodka może nastąpić w szczególnie uzasadnionych przypadkach mających znaczenie dla skuteczności procesu resocjalizacyjnego lub terapeutycznego, na podstawie oceny zasadności dalszego pobytu nieletniego w ośrodku, dokonywanej przez zespół, którego zadaniem jest planowanie i koordynowanie udzielania w ośrodku pomocy psychologiczno-pedagogicznej. Należy natomiast zauważyć, że wśród kar wymienionych w rozdziale VII Regulaminu wymieniono *możliwość wystąpienia z wnioskiem o zmianę ośrodka wychowawczego*. Przedstawiciele KMP stoją na stanowisku, iż nie należy stosować instytucji przeniesienia jako środka dyscyplinarnego. Na powyższe wskazują również Zalecenia Komitetu Ministrów dla państw członkowskich w sprawie europejskich reguł dla młodocianych przestępców objętych sankcjami lub środkami alternatywnymi: *Młodociani nie mogą być przenoszeni w ramach środka dyscyplinarnego* (Zalecenie 97). Przedstawiciele Mechanizmu zalecają wyeliminowanie stosowania ww. kary oraz skorygowanie zapisów dokumentów wewnętrznych w tym zakresie.

- W rozdziale VIII zapisano, iż *o rodzaju pozbawienia przywilejów i czasie trwania kary decyduje osoba udzielająca kary. O odpracowaniu części kary decyduje wychowawca/nauczyciel, który nałożył karę*. Powyższy zapis wskazuje wprawdzie na możliwość odpracowania kary, ale nie wskazuje na dobrowolność odpracowywania. Można wnioskować, że przymus odpracowania kary jest *de facto* kolejną formą dyscyplinowania. Z rozmów z wychowankami również wynikało, iż niektóre dyżury nakładane są nich karnie. Tego typu kara w ocenie reprezentantów KMP, stanowiąca dodatkową pracą na rzecz ośrodka, jest niezgodna z Regułami Narodów Zjednoczonych Dotyczących Ochrony Nieletnich Pozbawionych Wolności (Rezolucja Zgromadzenia Ogólnego 45/113.). W Regule 67 wskazano jednoznacznie, że praca nie może stanowić kary dyscyplinarnej. W opinii

przedstawiceli KMP taka kara może prowadzić w praktyce do pejoratywnego postrzegania przez wychowanka pracy. Przedstawiciele Mechanizmu nie mają zastrzeżeń do wykonywania przez nieletnich dodatkowej pracy na rzecz ośrodka w sytuacji, gdy wychowanek chce zdobyć dodatnie punkty (lub zniwelować punkty ujemne), jeśli sam zgłasza się do wykonywania takiej pracy. Przedstawiciele KMP zalecają doprecyzowanie okoliczności odpracowywania kary. Poza tym z przytoczonego powyżej fragmentu Regulaminu wynika, że o czasie trwania kary decyduje wychowawca, natomiast zgodnie z Regułami hawańskimi, przepisy dotyczące dyscyplinowania, wydawane przez właściwą władzę administracyjną z uwzględnieniem podstawowych cech, potrzeb i praw nieletniego, powinny określać:

- (a) zachowania stanowiące przekroczenia dyscyplinarne;
- (b) rodzaj i czas trwania wymierzonych kar dyscyplinarnych;
- (c) władzę właściwą do wymierzania kar;
- (d) władzę właściwą do rozpoznania odwołań (Zasada 68).

- Kolejną wątpliwością jest wpisanie do katalog kar *uświadomienie wychowankowi korzyści wynikających z przestrzegania regulaminu (...)*. Wizytujący przypuszczają, że powyższe stanowi dodatkową czynności podejmowaną podczas nakładania kary na wychowanka, jednakże błędnie została ona dołączona do listy kar. Zalecają zatem wykreślenie jej z ww. katalogu.

- Jak zawarto w analizowanym dokumencie MOW, wobec wychowanków dokonujących samouszkodzenia również stosuje się środki dyscyplinarne. W opinii reprezentantów KMP karanie wychowanka, który dokonał samookaleczenia, szczególnie ze względu na silne napięcie emocjonalne jest niedopuszczalne. Przedstawiciele Mechanizmu nie podważają przeciwdziałania samouszkodzeniom instrumentalnym, jednakże podkreślają, że osoba, która nie radzi sobie z trudnościami, nie może odczuwać dodatkowych dolegliwości ze strony personelu. Podejmowanie zachowań autoagresywnych wskazuje na potrzebę otoczenia danego wychowanka wsparciem i wzmożonymi oddziaływaniami terapeutycznymi.

- Z regulaminu i kryteriów kar wynika także, iż za jedno przewinienie wychowanek może otrzymać łącznie kilka kar np. pozbawienie przywilejów, obniżenie oceny z zachowania, zakaz wyjazdu na urlop, co jest niezgodne z 67 zasadą Reguł hawańskich stanowiącą, że *Żaden nieletni nie powinien być karany więcej niż raz za to samo przewinienie*.

Mając na uwadze powyższe uwagi, wizytujący zalecają zatem przeformułowanie regulaminu kar zgodnie ze wskazanymi wyżej standardami międzynarodowymi i rekomendacjami KMP.

W rozmowach indywidualnych pojawiły się pojedyncze sygnały stosowania kar

nieprzewidzianych w żadnym dokumencie placówki, takich jak wykonywanie określonej liczby pompek. Poza problemem występowania sytuacji, w której określenie sposobu ukarania nieletniego ma charakter uznaniowy i nieformalny, trudno uznać za konstruktywne i efektywne wychowawczo karanie poprzez zajęcia sportowe (jeżeli nawet byłyby one adekwatne do możliwości fizycznych wychowanków). Zastępca dyrektora podkreślił, iż podziela stanowisko przedstawicieli Mechanizmu i stale zwraca uwagę na poprawność postępowania kadry w sytuacji wymierzania środków dyscyplinarnych.

Warto na koniec podkreślić, iż większość rozmówców wskazywała na możliwość odwołania się od kary. Jeden wychowanek skorzystał z tej możliwości i dyrektor odstąpił od ukarania.

6. Prawo do informacji

Prawa i obowiązki nieletnich zawarte są Regulaminie wewnętrznym MOW w Wojnowie. Ich treść nie budzi zastrzeżeń wizytujących, aczkolwiek zasadnym byłoby rozdzielenie praw i przywilejów przysługujących nieletnim (rozdział III). W ocenie wizytujących prawa wychowanków należy rozumieć jako przysługujące nieletnim niezależnie od zachowania czy stopnia resocjalizacji, przywileje natomiast jako podlegające ograniczeniom w zależności od stopnia przestrzegania regulaminu.

Zgodnie informacją przekazaną przez zastępcę dyrektora MOW, każdy nowo przyjęty wychowanek jest zapoznawany z regulaminem wewnętrznym placówki, potwierdzając ów fakt własnoręcznym podpisem. Analiza dokumentacji i rozmowy z wychowankami potwierdziły powyższą zasadę.

Należy podkreślić, iż na tablicach ogłoszeń, w ogólnodostępnych miejscach wywieszane były (przedstawione w bardzo ciekawej formie) prawa dziecka, a także regulamin skarg i wniosków. Brakowało natomiast Regulaminu wewnętrznego oraz danych teled adresowych organów stojących na straży praw człowieka, w tym Rzecznika Praw Dziecka oraz Rzecznika Praw Obywatelskich, Helsińskiej Fundacji Praw Człowieka. Wizytujący zalecają zatem wywieszenie powyższych informacji w gablotach ściennych.

7. Prawo do kontaktu ze światem zewnętrznym

Zasady utrzymywania szeroko rozumianego kontaktu wychowanków z osobami spoza Ośrodka określone zostały we wspomnianym wyżej Regulaminie. Akt ten zawiera regulację dotyczące prowadzenia rozmów telefonicznych, odwiedzin, korzystania z przepustek i urlopów.

Zgodnie z Regulaminem odwiedzin *najbliższa rodzina może odwiedzać wychowanki bez względu na ocenę z zachowania (...)*. W Rozdziale VIII wskazano natomiast, iż pozbawienie przywilejów obejmuje m.in. *zakaz korzystania z telefonu komórkowego i stacjonarnego (nie dotyczy kontaktów z rodziną)*. Przedstawiciele Krajowego Mechanizmu Prewencji zwracają uwagę, iż w art. 66 § 4 u.p.n., określając zasady kontaktów nieletniego posłużono się pojęciem „osób spoza zakładu”, nie wskazując na konieczność wykazania stopnia pokrewieństwa. Wychowanek ma zatem prawo do utrzymywania kontaktów zarówno z rodziną, jak i innymi osobami spoza placówki. Jedyne powody w zakresie ograniczania lub zakazywania kontaktów nieletniego z osobami spoza placówki, określone w art. 66 § 4 u.p.n., dotyczą wyłącznie przypadków, gdy kontakt ten stwarzałby zagrożenie dla porządku prawnego, bezpieczeństwa placówki bądź może wpłynąć niekorzystnie na przebieg toczącego się postępowania lub proces resocjalizacji nieletniego. **W takim wypadku dyrektor placówki niezwłocznie zawiadamia nieletniego i sąd rodzinny o powodach decyzji.** Sąd może uchylić decyzję dyrektora. Pracownicy KMP zalecają zatem zmodyfikowanie regulaminu wewnętrznego w zakresie kontaktu nieletnich ze światem zewnętrznym zgodnie z obowiązującymi przepisami. Warto jednak dodać, że w praktyce nieletni mają możliwości odwiedzin przez swoje sympatie.

Wychowankowie mogą posiadać własne telefony komórkowe zdeponowane u wychowawcy. Korzystanie z nich jest traktowane jako jeden z przywilejów i co do zasady możliwe jest nawet w godzinach popołudniowych. Poza wykonywaniem połączeń telefonicznych z własnych aparatów, chłopcy mogą korzystać również z telefonu Ośrodka.

Chłopcy przebywający w placówce mogą korzystać z prawa do korespondencji. Informacje przekazane w tym zakresie pracownikom BRPO przez nieletnich podczas rozmów indywidualnych, nie budzą zastrzeżeń wizytujących co do sposobu realizacji tej formy kontaktu.

Ponadto nieletni mają dostęp do Internetu, organizowane są dla nich spacer i zajęcia na świeżym powietrzu, uczestniczą w wyjazdach i wycieczkach poza placówkę, mogą również korzystać z przepustek i urlopów.

Podczas rozmów z przedstawicielami Mechanizmu wychowankowie nie zgłosili uwag krytycznych w odniesieniu do szeroko rozumianych kontaktów ze światem zewnętrznym.

8. Prawo do ochrony zdrowia

Ośrodek nie zatrudnia pielęgniarki. Korzysta z pomocy pielęgniarskiej i lekarskiej w zewnętrznych przychodniach zdrowia. Z relacji personelu i chłopców wynika, iż nie ma problemów w dostępie do potrzebnego w danym momencie specjalisty.

Z informacji uzyskanej od dyrektora placówki i jego zastępcy wynika także, iż badaniom lekarskim poddawany jest każdy nowo przyjęty wychowanek (w ciągu tygodnia od przyjęcia). Powyższą praktykę przedstawiciele KMP oceniają bardzo pozytywnie, podkreślając, iż powinna ona stanowić standard w każdym ośrodku wychowawczym.

Dyrektor placówki wskazała również na dobrą współpracę z lekarzem psychiatrą, u którego wizyty odbywają się dwa razy w miesiącu. Konsultacje psychiatryczne mają głównie na celu „wyprowadzenie” wychowanków z farmakoterapii, co – jak wskazała dyrektor – w wielu przypadkach już się udało.

Uwagę wizytujących zwrócił natomiast sposób przechowywania leków, a dokładnie fakt, iż znajdują się one w niezabezpieczonej szafie lub szufladzie w pokojach wychowawców. W celu zwiększenia bezpieczeństwa nieletnich należy przechowywać wszelkie medykamenty w zamkniętych na klucz szafkach.

9. Oddziaływania wychowawcze

W Ośrodku działają 3 grupy wychowawcze. Kryterium doboru do grupy jest m.in. klasa szkolna, do której uczęszczają chłopcy. Wychowankowie mają przydzielonych wychowawców prowadzących, którzy wspólnie z nimi ustalają indywidualne cele, zadania i metody pracy oraz kontrolują przebieg procesu resocjalizacji. Dla nowoprzyjętych chłopców wyznacza się również patrona spośród wychowanków.

Biorąc jednakże pod uwagę stan wychowanków w dniu wizytacji czyli 38 należy stwierdzić, iż liczebność niektórych grup przekraczała 12 osób. Powyższe jest sprzeczne z § 18 ust. 2 rozporządzenia Ministerstwa Edukacji Narodowej z dnia 12 maja 2011 r. w sprawie rodzajów i szczegółowych zasad działania placówek publicznych, warunków pobytu dzieci i młodzieży w tych placówkach oraz wysokości i zasad odpłatności wnoszonej przez rodziców za pobyt ich dzieci w tych placówkach (Dz. U. z 2011 r. Nr 109, poz. 631), z którego wprost wynika, iż liczba wychowanków w grupie liczy do 12 osób. Mając na uwadze przywołany przepis należy ponadto wykreślić ze Statutu § 22.1 pkt 5 (wprowadzony aneksem z dnia 17.09.2014 r.) tj. *Liczba wychowanków w grupie wychowawczej wynosi od 8 do 12, w uzasadnionych przypadkach za zgodą organu prowadzącego do 16.*

Poza regularnymi zajęciami szkolnymi, w placówce organizowane są zajęcia dodatkowe. Spośród zajęć terapeutycznych należy wymienić socjoterapię, terapię pedagogiczną oraz zajęcia logopedyczne. Ośrodek współpracuje również z Poradnią Profilaktyczno – Rehabilitacyjną dla Osób Uzależnionych i Współuzależnionych NZOZ „Powrót z U”. W ramach współpracy organizowane są zajęcia profilaktyczne i terapeutyczne (indywidualne i grupowe) dla wychowanków oraz szkolenia dla kadry pedagogicznej placówki. Z uzyskanych informacji wynika również, iż w MOW prowadzone są zajęcia z doradcami zawodowymi z Centrum Edukacji Pracy Młodzieży w Siedlcach a w przyszłym roku zaplanowano dla nieletnich specjalistyczne szkolenie z udzielania pierwszej pomocy przedmedycznej.

Ponadto chłopcy mają możliwość uczestniczenia w różnych kołach zainteresowań np. kole majsterkowicza, szachowym, kole sportowym ukierunkowanym na piłkę nożną i cross fit, filmowym, muzycznym, historyczno-patriotycznym (w ramach którego organizowane są wyjazdy na wystawy i do muzeów), kulturalnym oraz w zajęciach ze sztuk walki. Ich tematyka wynika z potrzeb młodzieży, ale także z zainteresowań i pasji pracowników, co sprawia, że mają ciekawą formę. Organizowane są także imprezy okolicznościowe, akademie, spotkania z ciekawymi gośćmi.

Poza pracą wychowawczą realizowaną z nieletnimi w Ośrodku, wskazać również należy na oddziaływania związane z aktywnością wychowanków poza placówką – udział w konkursach, turniejach sportowych (np. siatkówki), wycieczkach (np. do Warszawy, Ciechanowa), obozach letnich (np. w górach, nad morzem), wyjazdach na różne wydarzenia kulturalne (przeгляд orkiestr dętych).

Wychowankowie w rozmowach indywidualnych pozytywnie wypowiadali się na temat organizowanych dla nich zajęć wychowawczych, zarówno w Ośrodku, jak i poza nim.

10. Prawo do edukacji

Wychowankowie MOW obowiązek szkolny realizują w działającym przy Ośrodku gimnazjum (klasy I-III). W placówce wyodrębniono trzy sale lekcyjne wyposażone m.in. w materiały edukacyjne, punkt biblioteczny i rzutniki. Z rozmów z personelem wynika, że nieletni mogą liczyć na pomoc wychowawców w odrabianiu lekcji i nadrabianiu zaległości oraz mają zapewnione zajęcia wyrównawcze. Ponadto chłopcy objęci są terapią pedagogiczną metodą Warnkego, która adresowana jest do osób z dysleksją oraz z zaburzeniami koncentracji uwagi i koordynacji wzrokowo-ruchowej. Wychowankowie w rozmowach z przedstawicielem KMP nie zgłaszali uwag w zakresie edukacji.

11. Prawo do praktyk religijnych

Wśród wychowanków nie ma przedstawicieli innych wyznań niż rzymskokatolickie. Uczestnictwo w praktykach religijnych jest dobrowolne. Wątpliwości wizytujących budzi natomiast fakt, iż na msze św. w niedzielę może się udać maksymalnie 8 wychowanków ze względu na taką właśnie liczbę miejsc w samochodzie placówki. Jeśli chętnych jest więcej, wówczas są oni uwzględniani podczas wyjazdu do kościoła w kolejnym tygodniu. W ocenie pracowników Mechanizmy powyższe rozwiązanie narusza prawo wychowanków do praktyk religijnych. Jeśli wychowanek zgłasza chęć uczestnictwa we mszy św., należy mu to umożliwić. W ocenie przedstawicieli KMP zapewnienie każdemu wolność sumienia i religii, która obejmuje wolność wyznawania lub przyjmowania religii według własnego wyboru, jest podstawowym prawem każdego człowieka, określonym w art. 53 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej.

12. Warunki bytowe

Wizytowana placówka funkcjonuje w 1-kondygnacyjnym budynku, którym zlokalizowano pokoje wychowanków, klasy lekcyjne, sanitariaty (wyposażone dodatkowo w pralki), jadalnię oraz gabinety pracowników.

Warunki bytowe w Ośrodku należy ocenić jako dobre. Uwaga w tym zakresie dotyczy awarii jednego natrysku w łazience, ale zgodnie z informacjami przekazanymi przez zastępcę dyrektora, usterka została zgłoszona. Wizytujący zaobserwowali również, iż niektóre meble wymagają wymiany bądź naprawy, ponadto w pokojach brakowało biurek i krzeseł. Zastępca dyrektora wskazał jednakże, iż zamówiono stoły oraz „miękkie siedziska” do każdego z pokoi chłopców. W ocenie wizytujących zasadnym byłoby również zapewnienie w sanitariatach mydła, ręczników i papieru toaletowego. Zastępca dyrektora podał, iż wszelkie środki higieniczne i czystości wychowankom wydaje wychowawca.

Posiłki nieletni spożywają w jadalni, która pełni również rolę świetlicy. W związku z powyższym wyposażono ją w telewizor. Stan tego pomieszczenia nie budził zastrzeżeń wizytujących.

Poza tym w niewielkim budynku obok Ośrodka zorganizowano siłownię i salę do ćwiczeń. W planach jest również zorganizowanie pracowni „majsterkowicza”. Na terenie placówki znajduje się także boisko.

Wychowankowie, z którymi przeprowadzono rozmowy indywidualne, dobrze ocenili wyżywienie oraz warunki bytowe i higieniczno – sanitarne panujące w placówce.

Wątpliwości przedstawicieli KMP wzbudziła natomiast kwestia monitoringu. W Ośrodku monitorowane są następujące pomieszczenia: korytarze, klasy lekcyjne, świetlica oraz pokoje wychowanków i sanitariaty (podgląd z kamery w sanitariacie nie obejmuje kabin prysznicowych ani toalet). Należy podkreślić, iż problem montowania kamer w placówkach dla nieletnich był wielokrotnie poruszany przez Rzecznika Praw Obywatelskich np. w Raporcie z działalności KMP w 2013 r. W ocenie Rzecznika jako praktyka znacznie ingerująca w przysługujące nieletnim prawa do wolności i prywatności, powinna zostać uregulowana w ustawie o postępowaniu w sprawach nieletnich. Zgodnie bowiem z art. 31 ust. 3 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej *ograniczenia w zakresie korzystania z konstytucyjnych wolności i praw mogą być ustanawiane tylko w ustawie i tylko wtedy, gdy są konieczne w demokratycznym państwie dla jego bezpieczeństwa lub porządku publicznego, bądź dla ochrony środowiska, zdrowia i moralności publicznej, albo wolności i praw innych osób. Ograniczenia te nie mogą naruszać istoty wolności i praw.* Zdaniem przedstawicieli Mechanizmu należy niezwłocznie podjąć działania w celu uregulowania kwestii stosowania monitoringu w akcie prawnym rangi ustawowej. Do tego czasu natomiast pracownicy BRPO zalecają zdemontowanie kamer w pokojach i sanitariatach wychowanków.

13. Sytuacja osób z niepełnosprawnością

Placówka nie jest przystosowana do potrzeb osób z niepełnosprawnością ruchową. Poza podjazdem prowadzącym do budynku, brak innych udogodnień dla osób poruszających się na wózku. Specyfika Ośrodka, do którego trafia młodzież często podejmująca ryzykowne działania (m.in. odurzająca się różnymi, często niebezpiecznymi dla zdrowia substancjami) oraz zaniedbana (m.in. zdrowotnie), uzasadnia przypuszczenie, że do grona wychowanków dołączyć może osoba np. poruszająca się na wózku inwalidzkim lub któryś z obecnych już w placówce chłopców stanie się osobą z niepełnosprawnością.

Pracownicy Mechanizmu zalecają dostosowanie Ośrodka do potrzeb osób mających trudności w poruszaniu się i przypominają, że zgodnie z przyjętą w dniu 1 sierpnia 1997 r. przez Sejm RP *Kartą Praw Osób Niepełnosprawnych* (M. P. z 1997 r. Nr 50, poz. 475) osoby niepełnosprawne mają prawo życia w środowisku wolnym od barier funkcjonalnych. Ponadto w dniu 6 września 2012 r. Polska ratyfikowała przyjętą w dniu 13 grudnia 2006 r. przez Zgromadzenie Ogólne Narodów Zjednoczonych *Konwencję o prawach osób niepełnosprawnych* (Dz. U. z 2012 r., poz. 1169) zobowiązującą do umożliwienia osobom niepełnosprawnym niezależnego życia i pełnego udziału we wszystkich jego sferach. Oba wymienione dokumenty mają zastosowanie również w odniesieniu do osób przebywających

w placówkach dla nieletnich oraz środowiska stworzonego w miejscu ich umieszczenia. Wobec powyższego wszelkie instytucje państwowe, winny podejmować działania ukierunkowane na urzeczywistnienie praw osób z niepełnosprawnością.

14. Zalecenia

Na podstawie art. 19 OPCAT, przedstawiciele Krajowego Mechanizmu Prewencji zalecają dyrektorowi MOW w Wojnowie:

1. zaprzestanie stosowania kajdanek wobec nieletnich;
2. wyeliminowanie stosowania kar pozaregulaminowych;
3. przeformułowanie regulaminu i kryteriów kar zgodnie z zaleceniami wskazanymi w pkt 5 Raportu;
4. zmodyfikowanie regulaminu wewnętrznego w zakresie kontaktu nieletnich ze światem zewnętrznym zgodnie z obowiązującymi przepisami;
5. umożliwienie uczestniczenia w niedzielnej mszy św. wszystkim chętnym wychowankom;
6. zdemonstowanie kamer w pokojach wychowanków i sanitariatach;
7. odstąpienie od przeprowadzania badań na obecność środków odurzających u wychowanków przez personel MOW;
8. wyeliminowanie sytuacji przeprowadzania kontroli osobistych wychowanków;
9. zmniejszenie liczebności grup wychowawczych do 12 osób;
10. przeszkolenie kadry placówki m.in. w zakresie międzynarodowych standardów i norm dotyczących praw człowieka i praw dziecka;
11. sukcesywną wymianę i naprawę zniszczonych mebli;
12. uzupełnienie wyposażenia pokoi wychowanków zgodnie z ich potrzebami;
13. wywieszenie w ogólnodostępnym miejscu Regulaminu MOW oraz danych teleadresowych instytucji stojących na straży praw człowieka;
14. dostosowanie MOW do potrzeb osób z niepełnosprawnością.